כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וישלח ■ ט"ו כסלו ה'תשפ"א ■ 02.12.2020 ■ גליון מס' 610 ■

מסמכי הבאבא סאלי נחשפים

מקובל, דיין ופקיד אדמיניסטרציה צרפתי

מסמכים השמורים בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי מאפשרים הצצה לפן מוכר פחות בפעילותו של ר' ישראל אביחצירא המכונה הבאבא סאלי

ר' ישראל אביחצירא זצוק"ל, המוכר יותר בכינוי הבאבא סאלי, הוא אחד מבניה הידועים ביותר של קהילת יהודי מרוקו בת אלפיים השנים. כיום הוא זכור כמקובל ועושה מופתים. בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי שמורים איגרות ומסמכים רבים החושפים פן מוכר פחות של הרב - כדיין, פוסק הלכה ומנהיג ציבור, ששימש כאיש שירותי דת מטעם הממשל הצרפתי. רוב המסמכים כתובים בעברית הכתובה בכתב חצי קולמוס ששימש את יהודי ארצות האיסלאם.

בהיותו בן כשלושים מונה הבאבא סאלי לאב בית הדין בקהילת תפילאלת ומחוזותיה, והיה לפוסק הלכתי עצום ולסמכות הלכתית חשובה בקרב יהודי מרוקו. אחת ממטלותיו כאב בית הדין הייתה לפקח על פעילות בית הדין, ובאחת האיגרות לרב ברוך טולידאנו מתאריך כ"ג בתמוז תש"ג (1943) מבקש הרב אבוחצירא, בשם הממשלה, להשלים את הליך אישור שני סופרים (מזכירים) חדשים לבית הדין, אברהם בן סמחון ומאיר אמסלם, בעקבות פטירת סופר בית הדין. לדבריו, השניים אומנם "צעירים בימים ולא ניסו ללכת באלה וכו', על כל פנים פקחים ומבינים הם, ובנקל יוכלו להתרגל במלאכה זו".

מלבד האיגרות הרבות השמורות בארכיון, סוג נוסף של מסמכים הם פנקסי רישום התביעות של בית הדין הרבני, שבו שימש ר' אבוחצירא כאב בית דין 'לענייני משפחה'. במסמך אחד של פנקס רישום תביעות של בית הדין הרבני בקצר-אלסוק משנת 1951 מיישב הדיין אבוחצירא מחלוקת בין אם לשני בניה על ירושת האב (השמות הוסתרו מטעמי צנעת הפרט), כאשר את פסק הדין הוא כותב בעברית ובצרפתית. הרב פוסק שהבנים יירשו את אביהם, אך כל אחד מהם יזון את האם בתורו. בן אחד יפרנס אותה במשך חודשיים, והשני במשך חודש.

כחלק מפעילותו כאב בית דין לענייני משפחה, עסק רבי ישראל אביחצירא בהלכות אישות. איגרת נוספת השמורה בארכיון נשלחה אל הרב יהושע ברדוגו במקנס, ובה מבקש הבבא סאלי להיוודע בנוגע למנהג שלהם בגביית הכתובה. כמה מבני העיר מקנס עברו לארפוד, שם כיהן באותה עת (9391) כאב בית דין, וגביית הכתובה בעת גירושין צריכה להיות בהתאם למנהג המקום שבו נכתבה הכתובה. הבאבא סאלי לא חותם על מכתב זה באופן אישי; המכתב חתום בידי אחיו, רבי יצחק אבוחצירא ה"בבא חאקי" במילים: "ברשות אחי מלך יש"א (ר"ת: ישראל אביחצירא) ברכה נרו יאיר".

(תודה למנהל הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ד"ר יוחאי בן-גדליה, ולאיש מחלקת כתבי היד בספרייה הלאומית, ד"ר יעקב פוקס, על עזרתם בהכנת הכתבה.)

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ואני אתנהלה לאשי
בדרכו לארץ ישראל חושש יעקב אבינו משתי סכנות, האחת סכנה קיומית מיידית "פן יבוא עשו והכני אם על בנים", והשניה סכנה...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
והנה במנייני חצרות זה מקום הקיבוץ בזמננו, ואין מסיבות ואין אירועים המוניים, אבל כאמור לעיל לדעת רוב הפוסקים לא ניתן לברך...
המשך בעמ' 3

פני אלוקים
בזמן המפגש של יעקב עם עשו. אומר לו יעקב, שראיית פניו היא עבורו, כראיית פני אלוקים. ובכך רומז יעקב לעשיו, שיש בכוחו...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
ואליהו הנביא דוקד לפני החתן
סיפר הרבי הקדוש מרוז'ין: כאשר היה אבי, הרבי ר' שלום, כבן תשע שנים, פנה אליו מגדלו ומחנכו, רבי שלמה מקרלין, ואמר לו: "לך...
בזכות מילה טובה אחת לזולת
אני מתגורר בבני-ברק. לפני מספר שנים כיהנתי כמגיד-שיעור במודיעין-עילית, והייתי נוסע מידי יום ביומו לישיבה בתחבורה...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ *סיפודי השגחה*
המשך בעמ' 6

נועם פלאי
כיאה לישראלים, גם הפעם רבים מאתנו עקבו ברוב עניין אחרי הבחירות בארה"ב. בפעם זו, מכנה משותף מעט משונה נמתח בין...
המשך בעמ' 8

ואני אתנהלה לאטי

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בדרכו לארץ ישראל חושש יעקב אבינו משתי סכנות, האחת סכנה קיומית מיידית "פן יבוא עשו והכני אם על בנים", והשניה סכנה קיומית לטווח רחוק בגיבוש האומה הישראלית, ועם כל אחת מהן הוא מתמודד באופן אחר. עם הסכנה הקיומית המיידית הוא משתמש בשיקולים מציאותיים תוך נקיטת גמישות: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון, להלן [פסוק כא] ותעבור המנחה על פניו. לתפלה [פסוק ט] אלקי אבי אברהם, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה" [רש"י - בראשית לב ט]. יתירה מזאת כדי להבטיח את הקיום המיידי של משפחתו הוא מוכן להשתמש אף בדברי חנופה כמו: "כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב ... ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך". ואח"כ כשקרב אל עשו כתוב: "וישתחו ארצה שבע פעמים עד גישתו אל אחיו". ולבסוף אף אמר לו: "על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים", וכל זאת כדי להבטיח את הקיום המיידי, שלא יבוא עשו ויכהו אם על בנים. אבל כאשר יעקב צריך להבטיח את גיבושו של העם היהודי לקראת היעדים שלפניו, כאן אין יעקב מתפשר, וכאשר עשו מציע לו לכאורה לסיים את הסכסוך באומרו: "נסעה ונלכה ואלכה כנגדך", כלומר בוא נעשה "שלום עכשיו" ונקים "מזרח תיכון חדש", כאן יעקב אינו מתפתה, הוא יודע שהביטחון הפיזי אינו המטרה היחידה של עם ישראל אלא יש לו מטרות לטווח ארוך, ו"עם הנצח אינו פוחד מדרך ארוכה", ועל כן הוא מודיע לעשו שהוא יתנהל בקצב שלו לבדו עם עצמו: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני", ואין מקריבים את יעודי העתיד תמורת שקט מדומה לשעה.

ההיסטוריה חוזרת על עצמה, ומעשה אבות סימן לבנים, גם בתקופתנו בשוב עמנו לארץ ישראל הוא נתון בשני מאבקים, מאבק על הקיום המיידי, ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן היהודי, ומאבק על הדמות היהודית העתידית של עם ישראל. מורי ורבי הרב משה צבי נריה, [שבימים אלו (יט' כסלו) יום פטירתו] בפעילותו למען עם ישראל הלך בדרכו של יעקב אבינו, גם הוא פעל בשני המסלולים: המסלול האחד לתת תשובה מידית לבעיות ההווה של הנוער הדתי, שבימים שלפני הקמת המדינה נסחף בהמוניו אחר הזרם החילוני, ששטף בהווי החיים שלו וברעיונותיו את הצעירים הדתיים, שנתקפו ברגשי נחיתות מול סביבה חילונית מיליטנטית ובוטחת. באותה שעה תלמידים בישיבת "מרכז הרב", כמו מייסד בני עקיבא יחיאל אליאש ועמו הרב נריה לא הרימו ידיים, אלא הלכו לקראת הנוער לארגן אותו במסגרת דתית, ובמסלול הזה הם מצאו לנכון להתפשר ולהתגמש, להסכים אפילו לריקודים משותפים של בנים ובנות, ושאר פעילויות שהיו חיקוי לנעשה בתנועות הנוער החילוניות, וכשבאו על כך בביקורת היה אומר הרב נריה שהוא מעדיף שהצעיר הדתי ילך ל"נוער עובד" עם כיפה, מאשר יצטרף ל"נוער העובד" החילוני וייהפך לחילוני גמור, ועם זאת בה בשעה דאג הרב נריה להפיח בהווי של בני עקיבא רוח יהודית ואמונית, בתכנים ושירים שעיצבו צעיר ציוני עם גאווה דתית.

אבל הרב נריה בפעילותו הציבורית לא דאג רק לבעיות שעה מידיות של הצעיר הדתי, אלא בה בשעה פעל גם לעיצובו לטווח רחוק, וזאת בהקמת הישיבה בכפר הרא"ה, שהתרחבה לרשת גדולה של ישיבות בני עקיבא לבנים ואולפנות לבנות בכל מרחביה של ארץ ישראל. וכאן נהג הרב נריה כיעקב אבינו בשעתו, שלא היה מוכן להתפשר עם רוח השעה, אלא הקפיד להקים מסגרת חינוכית אוטנטית, שתכשיר טיפוס של בן תורה המעורב בחייה המלכתיים של מדינת ישראל. מאז עברו למעלה מחמישים שנה, ומאז התחוללה מהפיכה תורנית בחברה הישראלית, המקיפה מאות אלפי צעירים וצעירות, הורים וסבים, דורות ישרים יבורכו. המפעל החינוכי הזה לא הוקם ביום אחד, כיעקב אבינו גם הרב נריה התנהל לאיטו, בהרבה סבלנות ואורך רוח, לפעמים בודד גם בביתו הציבורי שלו, אבל המשיך בעקשנות ונחישות, ואת פירות מסירותו אנו רואים כיום לתפארת מדינת ישראל. ההנהגה הכפולה של יעקב אבינו צריכה ללוות אותנו גם כיום, מחד להיאבק על קיומה של "היהדות" בחיי יום יום, כאן מקומם של הפוליטיקאים הנוהגים בגמישות והתפשרות, בדברים שאינם הלכתיים ועקרוניים, לקיים "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה" [מנחות צט ב], אבל בה בשעה יש להיערך במקביל לפעולות לעיצוב העתידי של מדינת היהודים, כאן מקומם של הרבנים, ראשי הישיבות ואנשי רוח, ובמסלול הזה אין מקום לפשרות, וגם אם הדרך רצופה בקשיים יש לנהוג כיעקב אבינו בשעתו שאמר: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ועם העשייה כולנו תפילה ותקווה שיתקיים בנו: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב".

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

הדלקת נרות חנוכה במנייני חצרות - חלק ב'

לקוראי עלון 'בסוד שיח' היקרים! להלן חלק ב' של השו"ת משבוע שעבר.
המעוניינים לקבל את השו"ת במלא (התוספו והסברות על הכתבה בשבוע שעבר) יכולים לפנות לכתובת מייל:

shyogel@gmail.com

והנה במנייני חצרות זה מקום הקיבוץ בזמננו, ואין מסיבות ואין אירועים המוניים, אבל כאמור לעיל לדעת רוב הפוסקים לא ניתן לברך במסיבות וכינוסים, אך מאידך יש כאן בהחלט שם 'ציבור' שהתאסף לצורך תפילות מנחה וערבית, ולכן לפי דרכו של הגר"א לכאורה ניתן לברך במניינים אלו, אך עדיין יש להסס - וכפי שכתבו הפוסקים המובאים לעיל בהערה.... - ששמא לא נתקן מנהג זה אלא בבית הכנסת משום 'זכר למקדש' ולכן שומה עלינו לברר מהו גדר 'בית כנסת' לעניין זה, האם צריך בית כנסת קבוע, ומה דין מקום קבוע לתפילה ללא דפנות ותקרה.

והנה במקום אחר כתבתי אודות הגדרת 'בית כנסת' לעניין 'ברכת מעין שבע' בליל שבת, אך לא בהכרח כלל שיש לדמות בין הנידונים.

והנה המשנה ברורה כתב[א] שמדליקים נרות חנוכה אף בבית מדרש, אך כתבו הפוסקים[ב] שהכוונה לבית מדרש שמתפללים בו.

ופוסקי זמננו דנו אודות בית כנסת שאין מתפללים בו בקביעות את רוב תפילות היום, וכן אודות בית כנסת שמתפללים בו רק בשבת, ומכל הנ"ל נראה שאין צריך דווקא מקום שיש לו דין 'בית כנסת' אלא העיקר שזהו מקום תפילה בקביעות.

והנה ראיתי שנחלקו הגרי"ש אלישיב זצ"ל ויבדל לחיים טובים וארוכים חתנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א אודות מקום עבודה שיש בו חדר שמתפללים בו בקביעות מנחה וערבית, שדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאף שאין לו שם בית כנסת, מכל מקום כיון שמתפללים בו בקביעות יש להדליק בו בברכה, אך דעת הגרי"ש אלישיב היא שאין להדליק אלא במקום שנועד לבית כנסת.

ונראה שמחלוקתם היא באופן שהחדר הנ"ל הוא לא מיוחד לבית כנסת, אלא הוא משרד ככל המשרדים אלא שבכל יום הוא מהווה מקום מפגש קבוע לתפילות מנחה וערבית, אך אם מדובר שייחדו חדר מיוחד במקום העבודה לצורך בית כנסת (כמו שמצוי בכמה סניפים של 'אושר עד' וכדומה) הרי שלכאורה בוודאי יש לו דין של בית כנסת לעניין זה, וניתן להדליק שם בברכה.

עוד ראיתי שכאשר מדובר על אולם שמחות שמתפללים בו בכל ערב תפילת ערבית (כמצוי באולמי השמחות בערים הדתיות) לא ניתן לברך על הדלקת נרות חנוכה גם לדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א כיון שאינו מקום המיוחד לתפילה.

והנה נידון דידן מצד אחד הוא יותר טוב מאולם שמחות שמתפללים בו בכל ערב, מאחר ויש בו קביעות של תפילות בכל ימות השבוע, ואנשים מתאספים בו לצורך התפילה (ולא לצורך שמחה, ואגב אורחא גם מתפללים בו) אך מאידך הוא לא כמו משרד שמתפללים בו בקביעות מאחר וסוף סוף הוא רק מקום זמני ובכל רגע מצפים אנו שיוסרו ההגבלות ונוכל לחזור אל תוך בתי הכנסת ללא הגבלות.

ונראה לעניות דעתי להכריע שאם מדובר במקום שלעת עתה הוקצה לצורך 'מקום תפילה' וגם לא בשעת התפילות הוא שומר על צורתו, אזי ניתן להדליק בו נרות חנוכה ולברך, שלעת עתה זהו בית הכנסת שיש לנו,

אך אם מדובר במקום שאינו הוקצה לתפילה, אלא כאשר מגיעה שעת התפילה, מתקבצים בו המתפללים, אך בין התפילות המקום אינו שומר על צורת 'מקום התפילה' אלא חוזר להיות חניה / פארק / גינת שעשועים וכדומה - נראה יותר שאין לברך שם על הדלקת נרות חנוכה.

אמנם אם מדובר בחצר של בניין וכדומה, יכול אחד המתפללים הגרים בבניין להדליק בין מנחה לערבית את חנוכייתו האישית בפתח החצר וזיכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

ובמניין קבוע בחצר בית הכנסת - מאחר והמניין נעשה בחצר בית הכנסת ושייך לבית כנסת, נראה ששפיר דמי להדליק ולברך בו, גם אם מקום התפילה לא שומר על צורתו הקבועה.

וכאשר שאלתי שאלה זו את הגאון הרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א כתב בזה הלשון:

'נראה שאם זה מקום תפילה קבוע שהכינו אותו למקום מיועד לתפילה עם ארון קודש ובימה וכדומה יש לברך על הדלקה זו כמו בבית כנסת'.

והנה יש מקומות שבכל השבוע אין מקום התפילה שומר על צורתו, אך בשבת קודש (שאין שימוש בחנייה למכוניות שנכנסות ויוצאות) מקום התפילה שומר על צורתו (השולחנות, הבימה המאולתרת וכדומה) ויש להסתפק מה דין מקום זה, והאם יש דין שונה לימות החול ולשבת.

עוד יש להסתפק כאשר אין קירוי כלל למקום התפילה, שהרי לדעת הרבה פוסקים לא ניתן לקיים מצוות הדלקת נר חנכה ללא 'בית', אך יש לומר ששונה מנהג ההדלקה בבית הכנסת מאחר ואין הוא לשם חובת מצווה, ומנהג ההדלקה ברחבת הכותל המערבי יוכיח.

ולמעשה הדבר תלוי בשיקול הדעת, ונראה שמי שיברך גם במקום תפילה קבוע שאינו שומר על צורתו - אין מזניחים אותו מאחר וניתן לצרף דעת הפוסקים הנוקטים לברך בכל מקום כינוס, ובפרט שמדובר כאן על רבים ששם 'ציבור' עליהם, ועוד שסוף סוף הוא מקום תפילה קבוע, והיעב"ץ נקט שבמנהג זה לא אומרים 'ספק ברכות להקל'.

א - סימן תרע"א ל"ט.
ב - עיין משנה ברורה דרשן שם הערה 70.

פני אלוקים

/ הרב איתמר הרשקו

בזמן המפגש של יעקב עם עשו. אומר לו יעקב, שראיית פניו היא עבורו, כראיית פני אלוקים. ובכך רומז יעקב לעשיו, שיש בכוחו לעמוד אף בפני מלאכים, ולצאת מהם בשלום[1].

יעקב ביקש להדגיש לעשיו את עניין המלאכים, משום הנבואה שאמרה לו רבקה אמו. שכאשר יצא יעקב מבאר שבע, אמרה לו רבקה- 'למה אשכל גם שניכם יום אחד[2]'. והייתה זו נבואה על כך, שיעקב ועשיו ימותו באותו היום[3].

ולכן יעקב מזכיר לעשיו, שאם בכוונתו להרוג אותו. עליו לדעת שמיד אח"כ, גם הוא יסתלק לבית עולמו. אך אם ישלים עמו, יזכה להמשיך את חייו.

הדרך בה לימד יעקב את עשיו, היא ע"י ראיית פני המלאכים.

שכן המלאך שנגלה ליעקב, היה בעל שתי הופעות שונות. יש אומרים שנדמה לו כתלמיד חכם, ויש אומרים שנדמה לו כעובד כוכבים[4]. וזאת משום שהכול תלוי, במפגש עם עשיו.

אם עשיו ינהג עמו כתלמיד חכם ויכבדהו, אזי יוכל ללכת כל אחד מהאחים לדרכו. אך אם יחליט עשיו, לנהוג כעובד עכו"ם, ולהרוג את יעקב[5]. אזי שניהם לא יוכלו להתקיים עוד.

אך אין זו הפעם הראשונה, בה יעקב מלמד ומדריך את עשיו, כיצד לנהוג עמו.

הן כאשר ברח יעקב מעשיו, הוא נטמן תחילה במשך י"ד שנים, בבית מדרשו של שם ועבר. לאחר מכן, כשביקש לצאת לחרן. השיג אותו אליפז בן עשיו, וביקש להרגו במצוות אביו. למרות זאת, יעקב משכנע את אליפז שלא להרגו, ולהסתפק בלקיחת כספו. ובמה שיעקב נותן לו את כל כספו, הוא נחשב כמת[6]. ובכך הוא מבקש להינצל.

יעקב ידע שאליפז יקבל זאת, משום שהוא לימד אותו, כיצד להציג את העניין בפני עשיו אביו. שכן לאחר שיעקב, לקח את הברכות מעשיו. עשיו התנחם על כך, וביקש להרוג את יעקב אחיו. ומכיוון שעשיו היה מכבד אב, הוא התנה את רציחת יעקב האח. בכך ש'יקרבו ימי אבל אבי, ואהרגה את יעקב אחי'[7].

מיד לאחר מכן, חשב עשיו בלבו שאין זו הדרך. שכן יתכן ויצחק יאריך עוד ימים, ואין זה עדיין יום מותו. ולכן לוקח עשיו כוס של תנחומים[8], ובכך מכריז שיצחק כבר מת. וזאת משום שיצחק עיוור המוטל בביתו, והסומא חשוב כמת[9]. וכעת יכול עשיו להרוג את יעקב.

אך כאשר מגיע אליפז אל יעקב, הוא מבקש ללמד אותו עניין נוסף. אם עשיו מחשיב את יצחק אביו כמת, כיוון שהוא עיוור. אזי אתה יכול לקחת את כספי, ובכך גם אני ה'עני', אחשב כמת. ובזה קיימת מצוות אביך להרגני.

ואם אינך מחשיב את העני כמת, אזי גם יצחק העיוור אינו מת. ולכן גם אינך יכול להרוג אותי, שזהו טרם הזמן של 'ימי אבל אבי'. ואכן אליפז שגדל בחיקו של יצחק, קיבל טענה זו מיעקב. וכך גם הציג את הדברים, כלפי עשיו אביו.

גם כעת במפגש האחים, יעקב מזכיר לעשיו, את צד ה'תלמיד חכם' שבו. וזאת ע"י ראיית פני המלאכים. שכן אם יבחר עשיו להיות כתלמיד חכם, ולעשות את החשבון האמתי. אזי הוא יניח ליעקב, ואף יודה לו על הברכות[10].

ודבר זה אף יאפשר לעשיו, להתחמק מהגזירה שנגזרה על זרע יצחק. שיעבוד של ארבע מאות שנה, בארץ לא להם[11]. ולהשאיר את הארץ, כנחלה ליעקב ובניו.

אך אם עשיו היה מתנכר לאחיו, ונוהג עמו כעובד עכו"ם. אזי הוא היה מפסיד, בכך שהיה נהרג בעצמו. ודווקא הוויתור שנהג עשיו, אפשר לו לממש את ברכת יצחק- 'והיה כאשר תריד, ופרקת עלו מעל צוארך[12]'.

שכאשר עשיו הלך לארץ אדום, הוא זוכה שם לשנים עשר אלופים. וכן למלכים המולכים באדום, עד שתגיע שעתו של יעקב[13]. ולא רק זו, אלא שרצועת המרדות המכה בישראל- עמלק[14], נוצרת דווקא מתוך עניין זה.

אביו של עמלק, הוא אליפז בנו של עשיו, שהראה כיצד הוא שומר על 'זרע יצחק'. בכך שהניח ליעקב לתת לו את כספו, ובכך החשיבו כמת. ואילו אמו של עמלק, היא תמנע אחות לוטן[15]. ואף היא הוכיחה, את שמירת 'זרע אברהם'. כשביקשה להדבק בזרעו, ואפילו רק בתור פילגש[16].

ועל כן דווקא משידוך זה, יוצא הופכם של ישראל, ומי שמחזירם למוטב. ודבר זה הוא כברכה ליעקב, אך גם לעשיו. כשרב עובד צעיר, ו'אמלאה החרבה'.

ואו אז נזכה ש'מתי אבוא וארא פני אלוקים[17]', יתקיים כשנראה ש'ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו- והיתה לה' המלוכה'[18].

1 - ולמה הזכיר לו ראיית המלאך. כדי שיתירא הימנו ויאמר, ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה- רש"י בראשית לג, י
2 - בראשית כז, מה
3 - ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ימותו- רש"י, שם
4 - רבי שמואל בר נחמני אמר, כעובד כוכבים נדמה לו... רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עולא אמר, כת"ח נדמה לו- חולין צא.
5 - "באנו אל אחיך אל עשו", שהיית אומר אחי הוא. אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו (ב"ר פ' ע"א)- רש"י בראשית לב, ז
6 - לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו. ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. א"ל מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת- שם כט, יא
7 - בראשית כז, מא
8 - "מתנחם לך" - נחם על האחוה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך. ומ"א כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים- רש"י שם, מב
9 - "ואלהי יצחק" - אע"פ שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (איוב טו) 'הן בקדושיו לא יאמין' כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו וכלוא בבית. והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו (תנחומא)- שם כח, יג
10 - "יהי לך אשר לך", כאן הודה לו על הברכות (ב"ר)- שם לג, ט
11 - ומדרש אגדה (ב"ר פב יג) ,מפני יעקב אחיו', מפני שטר חוב של גזירת ,כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק. אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו- שם לו, ז
12 - בראשית כז, מ
13 - "ואלה המלכים וגו'", שמנה היו, וכנגדן העמיד יעקב וביטל מלכות עשו בימיהם. ואלו הן, שאול ואיש בשת דוד ושלמה רחבעם אביה אסא יהושפט. ובימי יורם בנו כתיב (מ"ב ח) 'בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימליכו עליהם מלך'. ובימי שאול כתיב, 'אין מלך באדום נצב מלך'- רש"י שם לו, לא
14 - ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות- רש"י במדבר כא, א
15 - ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק- בראשית לו, יב
16 - "ותמנע היתה פילגש", להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר 'ואחות לוטן תמנע'. ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שישבו בה לפנים. אמרה איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה פילגש- רש"י בראשית לו, יב
17 - נתנבא כאן חורבן הבית ונאמר כאן מה תשתוחחי ג' פעמים כנגד שלש מלכיות העתידות לבטל עבודת המקדש וישראל צועקים ונגאלים מלכות בבל ויון ואדום- רש"י תהלים מב, ג
18 - עובדיה א, כא

סיפור לשבת

ואליהו הנביא רוקד לפני החתן

סיפר הרבי הקדוש מרוז'ין:

כאשר היה אבי, הרבי ר' שלום, כבן תשע שנים, פנה אליו מגדלו ומחנכו, רבי שלמה מקרלין, ואמר לו: "לך, שלום'קע, נאה וטוב להתפלל! שכן כאשר הנך עומד להתפלל, מיד באים האבות, חוטפים את תפילותיך ומביאים אותן לפני כיסא הכבוד!". לימים, לקח רבי שלמה מקרלין את הבן הבכור, רבי ישראל חיים מלודמיר, כחתן לבתו, ואילו את הבן הצעיר, רבי שלום, לקח הצדיק הקדוש, רבי מנחם נחום מטשרנוביל, כחתן לנכדתו, הרבנית הצדקנית מרת חוה, בת חתנו, הצדיק הקדוש, רבי אברהם מקוריסטשוב.

מעשה מופלא מסופר, על דרך התהוותו של השידוך העילאי: בהגיע רבי שלום לפרקו, הזמין רבי שלמה מקרלין שני חסידים ממקורביו, והטיל עליהם שליחות סודית, לצאת למסע ולתור אחר שידוך מתאים לבנו של "המלאך". בטרם יצאו לדרך, צייד אותם רבי שלמה באזהרה אחת תקיפה: "היות ובדרככם המתוכננת, אמורים אתם לעבור בעיר פראהבישט, מקום מושבו של הצדיק המפורסם, רבי נחום מטשרנוביל – הריני מזהירכם, לבל תעצרו ולבל תתעכבו שם אפילו רגע אחד, אלא תמשיכו בנסיעתכם עד אשר תעברו את העיר!"

אל העיר פראהבישט הגיעו השלוחים בדיוק ביום שישי, ערב שבת, בשעות הצהרים. למרות שהזמן היה דחוק להם ביותר, שכן שומה היה עליהם להגיע לעיר מושב לפני כניסת השבת, לא זנחו החסידים את אזהרת רבם, חצו את העיר פראהבישט בנסיעה מהירה, והמשיכו לנסוע נכחם מחוץ לעיר, מבלי שיידעו בעצמם לאן יועידו את פניהם לקראת שבת הממשמשת ובאה. באותה שעה ממש, היטה עצמו רבי נחום, במעון קודשו, לנוח קמעה, כהכנה לכבוד שבת המלכה, ותוך כדי תנומתו חלם, כי נמצא הוא בעולמות העליונים, שם נאמר לו, כי כעת היא שעת-הכושר, לשדך את נכדתו עם נכד רבו, המגיד ממעזריטש. תוך כדי כך, הופיע לפניו רבי אברהם "המלאך", ושניהם תקעו כף זה לזה, לאות על גמר השידוך. הקיץ רבי נחום מן החלום, קרא למשמשו והורה לו לצאת מיד החוצה ולברר, האם הגיע איזושהי עגלה עם אורחים העירה. חזר המשמש מבירורו וסח: "לפני שעה קלה, חלפו, אמנם, בעיר, שני חסידים על עגלתם, אך לא עצרו, כי אם המשיכו הלאה בדרכם"! "מהר ושגר כמה רוכבים על סוסים בעקבות העגלה –" הורה לו רבי נחום – "וקרא לאנשים לשוב העירה ולבוא לפניי!" כאשר הורה רבי נחום כן נעשה, והרוכבים השיגו את העגלה חונה באחד מכפרי הסביבה. שני החסידים מפראהבישט לא יכלו לסרב לפקודתו המפורשת של רבי נחום אשר בפי הרוכבים, ובעל כורחם שלא בטובתם נאלצו לשוב העירה. עם בואם, בירכם רבי נחום לשלום, ומיד פתח וסיפר להם את דבר החלום אשר זה עתה חלם. "ובכן!" – הפטיר רבי נחום ואמר – "הואיל וכבר נעשה השידוך ויצא אל הפועל בעולמות העליונים, אין לכם ברירה, כי אם להסכים ולעשות כפי שהורו מן השמים!" החסידים, אשר ידעו כי שליחות סודית מסר להם רבם, וכי איש מלבדם אינו יודע את מטרת נסיעתם, הבינו, כי דבר החלום אינו אלא גילוי ברור מן השמים, ואל להם להתעקש ולעמוד על דעתם.

הם נשארו אפוא לשבות בפראהבישט, ולאחר השבת, חזרו אל רבם קרלינה וסחו לו את המוצאות אותם. נענה רבי שלמה ואמר: "אם כך, הרי מה' יצא הדבר, ואף אני מסכים לשידוך." בדרכם לחתונה שנערכה בפראהבישט, שבתו רבי שלמה מקרלין והחתן רבי שלום עם מלוויהם בעיר יאנוב, שם עשו את השבת במחיצתו של הצדיק הקדוש, רבי ישעיה מדינוביץ, מתלמידי הבעל-שם-טוב הקדוש. רבי שלום, אשר כבר משחר נעוריו החל להתנהג בהצנע לכת והסתיר את עבודתו הנעלה ומדרגותיו הנוראות מעין רואים, העטה על עצמו גם בשבת זו מסווה של פשטות מוגזמת, אשר הוציאה את בני המקום משלוותם. ואולם, מה גדולה היתה תדהמתם, כאשר סיים הצדיק רבי ישעיה את תפילת השמונה-עשרה שלו בלחש לפני העמוד, ונעמד להמתין בהכנעה עד שיסיים החתן הצעיר את תפילתו, ורק אז החל בחזרת הש"ץ.

כאשר המשיכו לאחר השבת בדרכם לעבר טשרנוביל, עברה הפמליה בעיר ברדיטשוב. נחלץ הצדיק הקדוש והנודע, רבי לוי יצחק מברדיטשוב, חושים, וערך סעודת מלכים לכבודו של החתן הצעיר. כאשר עמדו להמשיך הלאה בדרכם, זימן רבי לוי יצחק חבורה של בעלי כלי-זמר, והורה להם ללוות את החתן ופמלייתו עד מחוץ לעיר, בגילת ורנן ובגינוני מלכות. ולא זו בלבד, אלא שרבי לוי יצחק בכבודו ובעצמו, צעד בראש לפני כלי=הזמר כשהוא רוקד ומכרכר בכל עוז. בשוב רבי לוי יצחק מברדיטשוב לביתו לאחר ליווי הפמליה, שאלה אותו הרבנית בנימה של טרוניה: "וכי לא די היה בסעודה המלכותית שערכת ובחבורת כלי-הזמר ששלחת, אלא שעוד צריך היית להקל בכבודך לעיני כל בני עירך ולרקד בעצמך ברחוב לפני כלי-הזמר כאחד הנערים?!" השיב לה רבי לוי יצחק ואמר: "וכי כיצד יכולתי שלא לרקוד, בראותי את אליהו הנביא הולך ורוקד לפני כלי-הזמר?!"

(בית רוז'ין לר"י קלפהולץ; סיפורי צדיקים)

המשך בעמוד הבא...

בזכות מילה טובה אחת לזולת

אני מתגורר בבני-ברק. לפני מספר שנים כיהנתי כמגיד-שיעור במודיעין-עילית, והייתי נוסע מידי יום ביומו לישיבה בתחבורה הציבורית. הנסיעות שלי היו במסלול ובשעה קבועים. יום אחד עלה לאוטובוס חייל, מה שנקרא "חילוני". אני ישבתי במעבר, וכאשר ראיתי אותו מתקרב נכנסתי פנימה, ליד החלון,על מנת לפנות לו מקום ישיבה. לפני שהוא ירד מהאוטובוס, פנה ואמר לי 'תודה'. קלטתי שמדובר באדם שיש בו עדינות. אך למאי נפקא-מינה? אני לא מכיר אותו. הוא לא מכיר אותי.

נפגשנו פעם בחיים וזהו. למחרת הוא שוב עלה לאוטובוס. והסיפור חזר על עצמו: אני ישבתי במעבר, וכאשר ראיתי אותו מתקרב נכנסתי פנימה, ליד החלון, על מנת לפנות לו מקום ישיבה. הוא התיישב לצידי בטבעיות ואני אמרתי לו שאתמול הבחנתי בעדינות המיוחדת שלו... תוך כדי נסיעה הוצאתי מהתיק עלוני פרשת-שבוע על מנת לקרוא בהם בזמן הנסיעה. כאשר הבחנתי שהוא מנסה להציץ בהם, שאלתי אותו: האם זה מעניין אותך? "למה לא?" השיב. נתתי לו לקרוא, ולאחר שסיים אמר שזה היה מאוד מעניין. הדבר הפך לקביעות. הוא עולה לאוטובוס במקום קבוע, מתיישב לצידי, ואני מושיט לו עלונים לקריאה. הוא מאוד נהנה מהקריאה, אך מעבר לזה לא קרה הרבה. מדי פעם שוחחנו על דברים שענינו אותו אך לא על יהדות. כך חלפו להם כמה שבועות בלא שהוא ישתף אותי עם מה שמתרחש בליבו פנימה.

"אני לומד בכולל", בישר לי כעבור תקופת ההיכרות הראשונית. לא הייתי צריך להיות בהלם, כי הכוונה לא היתה שהוא לומד בכולל יום שלם - גם לא חצי יום. השירות הצבאי שלו הסתיים בכל יום בשעות הצהריים, אז היה חוזר הביתה. ליד הבית שלו פעל כולל אברכים ומשגילה הצעיר את אור היהדות, החליט לטעום באופן קצת יותר מעמיק. וכך מצא את עצמו ניצב בשערי הכולל שפעל בשכונת מגוריו. ראש-הכולל קלט אותו והיה מקדיש לו קצת זמן ללימוד. בכל פעם היה מעדכן אותי החייל על הנושאים אודותם שוחח עם ראש הכולל - וכל זאת כשהוא עולה לאוטובוס עדיין ללא כיפה. יום אחד זה קרה. הוא עלה לאוטובוס עם כיפה, התיישב לצידי ואני לא מתייחס לשינוי. למה? כי זה היה פשוט לי שבאיזשהו שלב זה יקרה - כל כך פשוט וטבעי, שלא היה לנו צורך אפילו לשוחח על כך. באחת השיחות שלנו שהתנהלו במהלך הנסיעה, סיפר, שלאחר תום השירות הצבאי הוא מתכנן לפתוח חנות-פלאפל. הוא רק לא לקח בחשבון שעד לסיום השירות יחול בו כזה שינוי דרמטי. במקום לגלגל כדורי חומוס הוא קבע חברותא עם אברך מאותו כולל בו ביקר... לפני שנפרדנו הוא שלח אלי את חבר שלו. הקשר עם החבר נמשך, ואף הוא בסייעתא דשמיא עבר את התהליך וחזר בתשובה שלימה! כעבור יותר משנה ניגש אלי מישהו לקראת תפילת ערבית של מוצ"ש ומאחל: "שבת שלום, הרב!". בשנייה הראשונה לא זיהיתי אותו, ואז הוא מציג את עצמו : "זה אני מהאוטובוס..." האמת: כבר בחתונה שלו, אליה הוזמנתי, בקושי זיהיתי אותו עם הכובע, החליפה ויתר סממני הקדושה... וכעת הוא מספר לי שמגיע לו מזל-טוב להולדת-הבת!

למה חשוב לי לפרסם את הסיפור? כי אני בעל המעשה, ואלו לא דברים מפי השמועה. חשוב לכולנו לדעת עד כמה חשובה מילה אחת שנאמרת לזולת. בכוחה להצמיח דורות שלמים לעבודתו יתברך! איך התחיל כל הקשר שלנו? מה גרם לו להתיישב דווקא לידי מדי נסיעה? - ה'תודה' שהוא אמר לי ביום הראשון להיכרותנו והמחמאה שאמרתי לו ביום השני להיכרותנו... מילה אחת אלפי צאצאים!!!בכבוד רב, מ.ד.ר. בני-ברק.

[פורסם בגיליון 'איש לרעהו']

שביבים / שאול שיף

סיפורי השגחה

היה מעשה לפני זמן-מה בחו"ל עם משפחת טורנהיים-נשיץ. משפחה ברוכת ילדים שהיו לה קשיי פרנסה מרובים, וכאשר נולד להם ילד נוסף לא ידעו את נפשם מגודל הדאגה איך להתמודד עם ההכבדה בנטל ההוצאות. והנה, כמה שבועות אחרי הלידה קיבלו הודעה מהעירייה במקום מגוריהם שממתין בעבורם סכום כספי עצום. התברר שבאותה עיירה נפטר אדם עירי עתיר נכסים, ובצוואתו כתב שיתנו את כל נכסיו למשפחה עם מספר הילדים הגדול ביותר בעיירה. לאחר בדיקה התברר שכתוצאה מלידת בנם

האחרון נעשו הם למשפחה הגדולה ביותר, ונמצאו זכאים לקבל את הכסף. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל.

מבקבוק התרופה השבור צמחה הישועה

רבי משה שרר ז"ל היה ממנהיגי היהדות החרדית בארה"ב איש אמונם של כל גדולי ישראל, שניהל ברמה את כל המערכות מול אנשי הממשל והשלטון. היה זה באחד הלילות טרוטי השינה שעברו על ר' משה. זה עתה סיים קרב חשוב אשר רבים הרימו בו ידיים כבר מתחילתו, אך ר' משה לחם כארי עד שהושגה המטרה. אחד מידידיו שנוכח במקום שאלו: מנין לך הכוחות הללו ללחום עד חורמה? "הכל בזכות אמא שלי", ענה ר' משה לתדהמת השומעים.

ואז החל לספר: "כאשר הייתי ילד קטן תקפה אותי מחלת ילדות קשה. שכבתי כאוב וקודח מחום, אמי המסורה ניסתה בכל דרך להקל עלי אך ללא הועיל, החום לא ירד והכאבים רק התגברו. עוד באותו יום הזמינה אמי רופא, לאחר מספר בדיקות הוא יצא זעוף פנים ורשם מרשם דחוף באומרו לאימי: תרופה זו יקרה עד מאוד אבל רק היא תוכל לעזור לו. אמי המסכנה ישבה דקות ארוכות וכאשר מנתה את פרוטותיה מצאה כי אפילו כדי מחצית מהסכום אין בידה. לאחד מספר רגעים קמה בהחלטיות והודיעה: אני הולכת להשיג את התרופה בכל מחיר כיצד ואיך?! איש לא ידע. היא החישה את צעדיה ברחוב הניו יורקי הסואן לעבור של בית מרקחת למזלה מנהל החנות נעדר באותו יום וסגנו המחליף היה איש רך לבב אשר לא יכול היה לעמוד בעד תחנוניה ודמעותיה ונאות לתת לה את התרופה בעד צרור כספה הזעום. שמחה וטובת לב שמה צעדיה לעבר הבית אל 'מוישלה' בנה הקטן להשיב את רוחו, לפתע בלי שימת לב - דחף אחד העוברים ושבים במרפקו את אימי והפיל ארצה את הבקבוק היקר, אשר כמובן התנפץ לרסיסים. קשה לתאר את רגשותיה של אימי באותו הרגע, עולמה חשך בעדה. היא עמדה באמצע הרחוב, מאות אנשים סביבה - ופרצה בבכי תמרורים. בלית ברירה היא אספה את השברים ושבה לבית המרקחת. המנהל ששב למלאכתו הביט בה ושמע את סיפורה קורע הלב. הוא נטל ממנה את שברי הבקבוק ואז צווח לעברה: "גברת מלאכים שומרים על הבן שלך, הרוקח שרקח את התרופה טעה באחד המרכיבים סביר להניח כי בנך היה מת במקום לו היה נטל את התרופה". למותר לציין כי המנהל הביא תרופה חדשה חינם אין כסף. כשאמי ישבה חסרת אונים על הרצפה מול שברי הבקבוק היא הייתה בטוחה שחרב עליה עולמה, ואז דווקא מתוך השבר הגדול ראתה שצמח לה הישועה וממנה למדתי לעולם אין להתייאש!

בזכות דו"ח חניה

ונזכיר מש"כ הרב הרב ישראל חיים בלומנטל שליט"א. (הו"ד באספקלריא פסח תש"פ במדור פרחים לתורה.) עכו. שעת ערב מוקדמת, בשכונה קטנה ושכוחה בפאתי העיר העתיקה. הרב ראובן נעתר להפצרות אביו, ושם פעמיו לדרך ארוכה ממרכז הארץ, כדי לבקר את דודתו הזקנה המתגוררת בעכו. זמן רב היטלטל בדרכים, עלות הדלק הגיעה לסכום נכבד, עתה כבר הגיע ליעד, עליו רק לחפש חניה, אך הוא מתקשה למצוא... בלית ברירה, התחיל לחשב כי הערב הגיע, וכנראה הפקחים כבר אינם. בנוסף, יש לו מקום לחנות כשרוב הרכב חונה כחוק, רק מיעוטו על 'אדום לבן'. 'נו, הלא צריך להגיע לכאן פקח חרוץ ומרגיז במיוחד כדי שהעניין יעלה לי בדו"ח' - הוא מסכם, וכשה'נעשית לו כהיתר' מושלם, מדומם מנוע ועולה לבית הדודה. שעה ארוכה שוחחו בנעימות על הילדים והנכדים, התחביבים והזכרונות, הנוסטלגיות והתוכניות לעתיד. הדודה זכרה אותו היטב, והתרגשה מאוד מביקורו הפתאומי. אך כשירד לרכב, שוד ושבר - הפתעה לא נעימה המתינה לו על השמשה הקדמית... מסתבר שבעכו פקחי החניה חרוצים במלאכתם, חרוצים מדי... למרות שהייתה זו שעת ערב - הם עדיין בעבודה, למרות שהסביבה שקטה - הם עדיין מתרוצצים, ולמרות שרוב הרכב חונה כחוק - הפקח חד העין הבחין גם הבחין בחריגה על ה'אדום - לבן', והותיר דו"ח חניה על סך 005 ש"ח, טבין ותקילין. הוא הנאשם, מס' הרכב שלו הוא המופיע בנידון, וחמש מאות השקלים - זה מה שייגרע מחשבון הבנק שלו, כל זאת בהנחה שישלם מיד ללא ריביות והצמדות... ראובן הפך מתוסכל מרגע לרגע. הן הקדיש את מיטב שעותיו למען מטרה נעלית, שילם לא מעט על הדלק והפסיד שעות עבודה, והחישוב שלו היה כמעט נכון - שלא היה אמור לקרות כלום. אז למה נגזרה עליו הוצאה של 005 שקלים על חניה שלא מפריעה לאיש?

שבוע ימים חלף עבר. הוא שילם את הדו"ח במועדו, כמעט ושכח מהעניין. ואז, ביום בהיר, הגיעה אליו מעטפה גדולה ונוצצת, עליה התנוסס לוגו של אחד ממשרדי עורכי הדין הגדולים בארץ. היה זה כתב תביעה מנומק להפליא, כנגד ר' ראובן. כתב התביעה מספר סיפור שלא היה ולא נברא, שבדה מליבו שותפו לשעבר של ר' ראובן, השונאו מימים ימימה. הלה אינו פוסק מלפעול נגדו, אבל אף פעם זה לא היה עד כדי כך. הפעם זה היה מושלם: הלה ביים סיפור שלם, מורכב להפליא ומרושע לא פחות, בו 'מככב' ר' ראובן בתפקיד 'האכזר הגדול'. הסיפור לווה ב'עדויות', ב'מסמכים', ואפילו ב'תמונות', כשכולם מעלים מסקנה אחת - על ר' ראובן לפצותו בסכום עתק, הואיל וגרם לו נזק אדיר.

ר' ראובן קרא את כתב התביעה המלא, הוורידים בראשו עמדו להתפוצץ מזעם. הוא הסמיק כולו, נחרד לגלות לאיזו דיוטא תחתונה הידרדר שונאו - שהיה פעם שותפו. פשוט סיפור מצוץ מהאצבע, אבל בנוי טוב, כה מבוסס, כה חזק. ריבונו של עולם - איך יוצאים מזה? איך מסיימים את מסכת הרדיפות המיותרת הזו!? בהחלטה של רגע הוא בודק שוב את תאריך ביצוע ה'פשע' לטענת התובע, ואז - בת שחוק מסתמנת על שפתיו, הוא אפילו לא זקוק לעורך דין... די בו בדו"ח החניה ה'מרשיע' כדי לנפנף את התביעה ולהופכה לאבק פורח, ולקינוח - יבקש מעיריית עכו את התמונות המוכיחות כי רכבו חנה בעכו באותו יום ובאותה שעה... הוא אפילו לא טרח להגיב לעורך הדין, פשוט המתין בשלווה ליום המשפט. כשהגיע הרגע הגדול, ולאחר שכתב התביעה הוקרא, הומחש והודגם, הוציא ר' ראובן את הדו"ח והתמונות מכיסו, והפך את התביעה, ואיתה גם את התובע ועורך דינו - לחוכא ואיטלולא... הוא יצא מבית המשפט כשידו על העליונה, שכן השופט גזר על התובע פיצויים מוגדלים על תביעת שווא, כשהוא קובע בפסק הדין בנימת הומור: "גם כשיבקש תובע להעליל על הנתבע, מתבקש ממנו לפחות לתפור את העלילה יפה למידותיו של הנתבע, ולא לביים סיפור שלא יכול היה להתרחש ...". לר' ראובן המאושר, לא נותר לו אלא לשפשף את עיניו בהודאה לבורא יתברך על השגחתו העליונה הצמודה, על הדו"ח שהפך אותו למאושר. בזמנו - זה היה מתסכל ומביך , עתה הוא מבין כי הייתה לכך תוכנית ברורה ומוגדרת מראש. מסבב כל הסיבות שלח את פקחי עיריית עכו להיות חרוצים בערבו

של יום, כדי להצילו מיד הקמים עליו להזיקו ! את סיפורו זה, שמענו מר' ראובן עצמו, כדי ללמד את כולנו : פעמים רבות, כשמשהו נתקע או מסתבך, אנו הופכים מתוסכלים ואובדי עצות, מבולבלים ונבוכים. אבל בסופו של יום יסתבר כי הכל לטובתנו, בורא עולם כיוון את התוכנית בצורה הטובה והנכונה ביותר! אין לנו אלא לדעת ולהאמין , כי כל המתרחש כאן נעשה בהשגחה עליונה, בברכת שמים תמידית, בפיקוח נעים וקרוב על כל תהלוכות בני האדם. הבה נזכור כי הכול נעשה בחסדו יתברך ובהשגחתו העליונה, ואזי נוכל להתמודד טוב יותר עם הקשיים שלנו, מתוך אמונה שהאבא הטוב והרחום שלנו מוביל אותנו למקום הטוב ביותר!

בזכות אמונת חכמים תמימה

/ מאת זלמן רודרמן

המארח , מנהל אכסניית הדרכים ,קיבל את פני אורחיו בהתרגשות רבה. איש פשוט היה, אך שמעו של המגיד הגדול ממזריטש - תלמידו וממלא-מקומו של הבעל-שם-טוב הקדוש - הגיע גם לאוזניו. עד מהרה ערך לפני האורחים הנכבדים שולחן גדוש בכל-טוב ולאחר מכן פנה להכין להם חדרים שעל מיטותיהם פרש את מיטב המצעים שברשותו. המגיד והתלמידים שנלוו אליו התייצבו לתפילת ערבית ולאחר מכן הסבו לשולחן וסעדו את ליבם. כשכילו את סעודתם ובטרם יפרשו לחדרים שהוכנו למענם, פנה המארח אל המגיד ובפיו שאלה. המגיד ממזריטש הישיר מבט מלא רוך וחיבה אל מארחו. כעבור רגע אמר: "הסכת ושמע לעצתי. בקרב תלמידיי הנלווים אליי נמצא גם ר' זלמינא, שהוא חכם נפלא ועצום". בדברו הצביע המגיד על צעיר תלמידיו, הלוא הוא רבי שניאור-זלמן (בעל ה'תניא' ו'שולחן-ערוך הרב') והוסיף: "דע לך כי בקרבו שוכנת נשמה גבוהה ביותר וכי הוא חביב עליי מאוד. יתר על כן, בעתיד ייוולד לו בעזרת ה' בן שישא את שמי ואף ידמה לי... עצתי לך אפוא, כי תיגש אליו ותשאל אותו את השאלה שביקשת להציג לי". ללא כל השתהות ניגש המארח לפינה שבה ישב אותה שעה רבי שניאור-זלמן והתעמק בספר. ביראת-כבוד רבה המתין עד שרבי שניאור-זלמן הפנה אליו את מבטו ושאל למבוקשו.

"ומהי שאלתך הטורדת את מנוחתך?", שאלו רבי שניאור-זלמן. "כבר שנים רבות מחזיק אני באכסנייה זו והקב"ה בירכני בפרנסה בכבוד", אמר האיש. "אלא שלאחרונה הועלו פה המיסים וגם בעל האכסנייה הכפיל את דמי-השכירות שהוא תובע ממני. עדיין יכול אני להתפרנס מאכסניה זו, אך תהיה זו פרנסה דחוקה. לעומת זאת מן העבר השני של הנהר שוכנת אכסניית-דרכים בבעלות אחרת. בירור מהיר שקיימתי העלה כי אוכל להשיגה במיסים פחותים ובדמי-שכירות נמוכים בהרבה מכפי שאני נדרש לשלם על האכסניה הזאת. שאלתי אפוא היא, כיצד עליי לנהוג - האם להוסיף ולהחזיק, חרף הקשיים שמניתי, באכסנייה זו שהיא כבר בידיי ושאני מורגל אליה מימים ימימה, או שמא כדאי לי לנטשה לטובת רעותה שמעבר לנהר?". רבי שניאור-זלמן הרהר בשאלה, שנגעה בעתידו הכלכלי של השואל, ולאחר מכן פסק לטובת מעבר לאכסנייה השנייה. "לפעמים הקב"ה סוגר לאדם פתח קטן במקום אחד, כדי לפתוח לו פתח גדול ורחב יותר, במקום אחר", הטעים רבי שניאור-זלמן. "העובדה שבדיוק בזמן שבו לוחצים אותך פה, עומדת לפניך הצעה הנראית מוצלחת יותר - הינה ב'השגחה פרטית'. מברך הנני אותך כי יקויים בך 'משנה מקום משנה מזל' לטובה ולברכה!", הוסיף. המארח הרכין ראש בהכנעה והודה לרבי שניאור-זלמן שרק עתה פרש לחדר שהוכן לו. השעה הייתה שעה מאוחרת מאוד בלילה. הסערה בחוץ נמשכה ואף התגברה. למחרת בבוקר, כשפקח רבי שניאור-זלמן את עיניו, הבחין במארח הניצב כממתין סמוך לפתח חדרו. נטל רבי שניאור-זלמן את ידיו לסירוגין, התעטף בבגדיו, ובצאתו מחדרו השתומם לגלות כי האכסניה כולה מרוקנת מכל רהיטיה וחפציה. גם מבני-אדם הייתה האכסניה ריקה. לפליאתו של רבי שניאור-זלמן הסביר לו המארח כי מקובל אצלו מקדמת-דנא על מה שאמרו חז"ל (אבות ו,א) "ונהנין ממנו עצה" - שכאשר נוטלים עצה מצדיק יש לבצעה תכף ומיד.

לפיכך, עוד במהלך הלילה סיכם עם בעל האכסניה שמעבר לנהר על פרטי התשלום, ומיד לאחר מכן החל בהעברת הרהיטים ושאר החפצים אל האכסניה שמעבר לנהר. לפני שעה קלה השיט את המגיד ממזריטש ושאר בני החבורה אל מעבר לנהר, וכעת הוא ממתין לרבי שניאור-זלמן כדי להעביר גם אותו אל האכסניה החדשה. השתאה רבי שניאור-זלמן לנוכח אמונתו התמה של האיש. עד מהרה אסף רבי שניאור-זלמן את מעט חפציו והמארח הובילו לסירה שהייתה קשורה אל שפת הנהר. רבי שניאור-זלמן עלה אל הסירה ואחריו האיש, שהחל מיד להשיטה לצידו האחר של הנהר. כעבור רגע נראה ברק מסנוור חוצה לשניים את כל קו-האופק. קול נפץ עז נשמע ומיד לאחר מכן נראתה אש גדולה מתלקחת ועולה מכיוון האכסניה... הברק אחז באכסנייה וזו עלתה באש. הנה כי כן, רהיטיו ושאר חפציו של מפעיל האכסניה - ואולי גם חיי משפחתו ואורחיו - ניצלו בזכות אמונתו הפשוטה בדברי הצדיק וזריזותו ביישומם.

נועם פלאי

/ רבי יונתן אייבשיץ וכוהני הדת הנוצרים

כיאה לישראלים, גם הפעם רבים מאתנו עקבו ברוב עניין אחרי הבחירות בארה"ב. בפעם זו, מכנה משותף מעט משונה נמתח בין תומכי הנשיא המכהן לבין מתנגדיו; ככל שהזהות הדתית של האדם הייתה משמעותית יותר, כך גם התמיכה בדונלד טראמפ עלתה. התרשמות זו נכונה לא רק ליהודי ארה"ב, אלא גם, להבדיל, לאוכלוסייה הלא-יהודית. מלחמת הזהויות שעמדה ברקע מערכת הבחירות חידדה את המכנה המשותף הפוליטי בין נוצרים אדוקים ליהודים חרדים.

מטבע הדברים, שותפות זו מעוררת אי-נוחות בקרב רבים. ככלות הכל, אם נתנסח בעדינות, החוויות שצברנו מתקופת המגורים הארוכה במדינות נוצריות אינן משהו להתרפק עליו, וזה עוד לפני שמדברים על היחס ההלכתי לנצרות עצמה. ואכן, על אף שלנצרות אין מונופול על אנטישמיות, ללא ספק מדובר במוצר שיש לה אחריות מרכזית על טיפוחו והפצתו. מלבד זאת, בנוסף להתנגדות הקלאסית של ההלכה לנצרות וראייתה על ידי פוסקים רבים - ובראשם הרמב"ם - כדת אלילית, הרי שהיא ידעה לעורר רגשות שליליים שחרגו מעבר לדיון התאולוגי. די אם נציין את העובדה שבעוד היהודים שחיו בארצות האסלאם בימי הביניים דברו ואף כתבו חיבורים תורניים בערבית, ראשוני אשכנז לא נהגו כן. הרתיעה היהודית מנצרות כל כך עמוקה, עד שתיאורים מימי מסעות הצלב מספרים על יהודים שכבר גמלה בהם ההחלטה להתנצר ר"ל, אך ריח הפיגולים שעלה מהכנסיה דחה אותם וגרם להם לשוב על עקבותיהם. ללמדך, שלדחייה הרעיונית מהנצרות נלוותה גם רתיעה אמוציונלית, שכמותה לא מצינו ביחס לאסלאם. למרות זאת, במהלך הדורות היו מקרים חריגים שבהם שררו יחסים טובים בין גדולי תורה לאנשי כמורה. אחד הבולטים שבהם היה ר' יהונתן אייבשיץ, שכפי שהעיד מתנגדו הגדול, היעב"ץ, הרי ש"אצל כהני הנוצרים היה לו חן".

לר' יהונתן גם קשרים אישיים ענפים עם נוצרים, ובפעמים אחדות הוא אף עשה בהם שימוש; כאשר החל הפולמוס סביב שבתאותו להתלקח, בשנות החמישים של המאה ה-81, כיהן ר' יהונתן כרבה של אה"ו. בעקבות עלילת ריגול לטובת אויבי הממלכה שרקמו נגדו רודפיו, ר' יהונתן נתבע בבית הדין הקיסרי של דנמרק, שחלק מקהילתו היה נתון לשיפוטו. על מנת להסיר מעליו את החשדות, ביקש ר' יונתן מכתב תמיכה מהכומר הישועי פנרציסקוס האזלבאואר, שעימו היו לו קשרים קרובים מהזמן שעבדו בצוותא על הוצאת התלמוד בפראג (האזלבאואר שימש כצנזור בפראג, ור' יהונתן שהיה אחראי מטעם הקהילה היהודית על הוצאת התלמוד היה צריך לעבוד עמו בצוותא). בין השניים נרקמו יחסי ידידות, והכומר אכן סיפק לר' יהונתן את מכתב התמיכה המבוקש. האזלבאואר תיאר את ר' יהונתן כאדם הגון השוקד יומם ולילה על לימוד התורה, ואף תיאר כמה נעצבו הפרופסורים של פראג כאשר נתבקש ר' יהונתן לעזוב את העיר לטובת כס הרבנות במץ - שם כיהן לפניו בעל ה'פני יהושע', מי שלימים נעשה לאחד מגדולי מתנגדיו. (למעשה, לא רק הפרופסורים לא היו מרוצים מעזיבתו לצרפת; השלטונות האוסטרים ראו בכך בגידה והחרימו את רכושו).

ואמנם, ר' יהונתן לא הסתיר את מערכת היחסים הטובה שהייתה לו עם נכבדים נוצרים; כך למשל, בהקדמתו לספרו 'כרתי ופלתי' הוא מספר: ותהי לי הלילה למחשבת, מחשבה מועלת לדברי תורה, והיום למשמר נכנס ויוצא בחצרי השרים וכהני מלומדי נוצרים להתוכח עמם בשל תורתנו... ואני הייתי כמליץ מוציא לאור תעלומה לברר דברי קדמונים ז"ל, כשחר נכון מוצאו. באותה ההקדמה מוסיף ר' יהונתן את ההסתייגות המקובלות שהיו מוסיפים מחברים רבים, ובה הם עושים את ההבחנה בין מעמדם ההלכתי של עובדי כוכבים ומזלות בימי חז"ל לבין הנוצרים בזמנו. הבחנה זו הופיעה כבר במאה השלוש עשרה בטענותיו של ר' יחיאל מפריס בויכוח המפורסם על התלמוד שבו השתתף, והיא קבלה ביטוי גם בדברי המאירי בבא קמא (קיג, א) על אבדת הגוי: כל שהוא מעממין הגדורים בדרכי הדת ועובדי האלוהות על אי זה צד, אף על פי שאמונתם רחוקה מאמונתנו, אינם בכלל זה, אלא הרי הם כישראל גמור לדברים אלו, אף באבידה ואף בטעות, ולכל שאר הדברים בלא שום חילוק.

אלא שבעוד פעמים רבות ניתן לראות בהבחנה זו אפולוגטיקה הכרחית, במקרה הזה, ר' יהונתן מרחיב מעבר למינימום הנדרש: כי שורש הדברים מוסב על עמלקים [...] ומשם הוסב גם כן על שאר עמים הכופרים בהשגחות ומציאות אלוקות ומייחסים הכל אל הטבע [...] אבל באמת אין הכוונה על הנוצרים בזמנים הללו, כי העמים נוצרים אשר אנו יושבים בקרבם דרך כלל שמרו משפט וצדקה, מאמינים בבריאת העולם ומציאות אלוקות והשגחתו ותורת משה ועבדיו הנביאים, ורודפים מנגד לכת הצדוקים הכופרים בתחיית המתים והשארת הנפש, אם כן ראוי להתחזק להם טובה ולהללם ולפארם.

כפי שניתן לראות, ר' יהונתן אינו מסתפק רק בטענתו של המאירי הנוגעת למוסריות אנושית של אומות העולם, אלא מוצא גם מכנה משותף דתי לכאורה - וזאת על אף שהוא חי בממלכה שהייתה נתונה לשליטה קתולית, שלרוב נחשבה כבעייתית יותר. יתרה מזו, הוא אינו מתייחס לדמיון-לכאורה בצורה רעיונית בלבד, אלא רואה בהם שותפים לגיטימיים במאבק נגד צורות הכפירה החדשות למיניהם, ומסיק שראוי "להתחזק להם טובה ולהללם ולפארם". ר' יהונתן אינו הראשון שמצביע על מכנה משותף אמוני בין יהודים לנוצרים. דברים דומים כבר כתב ר' משה רבקש בספרו באר הגולה: אבל אלו הגוים אשר אנחנו, אומה הישראלית, חוסים בצל שלהם מאמינים בחדוש העולם וביציאת מצרים ובעיקרי הדת וכל כוונתם לעושה שמים וארץ - כמו שכתבו הפוסקים והביאו רמ"א בא"ח קנו בהג"ה - לא די שאין איסור להצילן, אלא אפילו אנחנו מחוייבים להתפלל בשלומם, וכאשר האריך בזה בעל מעשה ה' בסדר הגדה בפסוק שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך, שדוד המלך ע"ה התפלל לשפוך על העכו"ם אשר אינם מאמינים בחידוש העולם (חושן משפט תכה, אות ש).

אמנם, בחינת המקורות שעליהם נסמך הבאר הגולה מעלה ספק כמה מתוכם אינו אלא "מפני דרכי שלום". הרמ"א המצוטט מתייחס רק להיתר להיכנס לשותפות עסקית עם נוצרי, על אף האיסור לגרום לגוי להישבע: ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמן הזה, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בעבודת אלילים, ואף על גב דמזכירין העבודה זרה, מכל מקום כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום "ולפני עור לא תתן מכשול" דהרי אינם מוזהרין על השתוף. הרמ"א רחוק מלראות את הנוצרים כ"מאמינים בעקרי הדת". האמונה הנוצרית נחשבת לאמונה בשיתוף, שעליה נאמר (סנהדרין סג, א, וכן נפסק ברמב"ם פי"א מהלכות שבועות הלכה ב): "כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם" - אלא שלפי הרמ"א, גויים אינם מוזהרים על איסור זה. ראוי לציין שהקשרים החמים שהיו לר' יהונתן עם הכמרים הישועים לא הובילו אותו לטשטש את הפערים התהומיים ששררו בינם. ר' יהונתן ידע לבנות גשרים מבלי להזדקק לגרם של חנופה ומבלי לסגר מהאמת כמלוא נימה. כך, לר' יהונתן יצא שם של אדם שידע להסב כאב ראש גדול למלומדים הנוצרים. מיסיונרים פרוטסטנטים מהעיר הַאֶלֶה סיפרו על כומר קתולי בן העיר שתיאר את ר' יהונתן כאדם שמיטב להקשות קושיות, וטענו שעבור חלקן נדרשו הכמרים בני-העיר לשלשה ימים על מנת לנסח תשובות. ואמנם, רבות מתשובותיו החריפות לנוצרים נעשו לנכסי צאן ברזל והיוו השראה לשורה של סיפורים.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net